

УДК: 911.3

Барановський М.О.

До питання про типологію депресивних територій

Актуальність дослідження. Складність, багатоаспектність процесів регіонального розвитку, різноплановість причин формування проблемних територій, обумовлюють утворення різних типів депресивних територій. Науково-практична значущість типології адміністративних районів за показниками депресивності визначається мінімум двома обставинами: а) відсутністю єдиних підходів до делімітації депресивних територій і, відповідно, їх переліку на рівні адміністративних районів; б) необхідністю розробки системних заходів активізації розвитку різних типів проблемних територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш гостро проблематика депресивності окремих територій постала у кінці 90-х років ХХ ст. Формування та розвиток різних типів депресивних територій стали наслідком регіональних особливостей протікання суспільно-політичних та структурних трансформацій в економіці України.

Окремі аспекти типології депресивних територій розкриті у наукових працях В.С. Коломийчука [5], З.В. Герасимчук [2], Я.В. Шевчука [13], І.В. Прокони [8]. Вагомі здобутки у розробці типології депресивних територій мають російські науковці О.Г. Грандберг [4] та І.Д. Тургель [11]. Попри здавалося б значну кількість наукових праць, присвячених питанням типології депресивних

територій, окремі аспекти даної проблематики не знайшли належного відображення. Йдеться насамперед про застосування сучасних методів наукового аналізу до визначення різних типів проблемних територій.

Головним *завданням* даного дослідження є здійснення типології адміністративних районів України з допомогою нейромережових методів, зокрема карт самоорганізації Кохонена (Self Organizing Maps-SOM).

Виклад основного матеріалу. Типологія як метод наукових досліджень досить давно і плідно використовується суспільними географами при вивченні багатьох явищ та процесів, зокрема регіонального розвитку.

У країнах ЄС, котрі мають значний досвід регулювання процесів регіонального розвитку, виділяють два основні типи проблемних територій – слабозрозвинені та структурно слабкі. У складі останніх, у свою чергу, вирізняють: а) промислові території; б) сільські території; в) урбанізовані території; г) території рибної промисловості. Водночас зустрічаються і специфічні підходи до означення проблемних територій. Так шведські економісти виділяють у Європі три типи регіонів: 1. “Товсті банани”. 2. “Парасольки, що трясуться”. 3. “Бридки каченята” [12, с.17].

У країнах Східної Європи під час трансформації регіональної політики відповідно до стандартів ЄС, було розроблено кілька варіантів типології адміністративних одиниць різного рангу. Так в Угорщині у кінці 90-х років ХХ ст. виділося п'ять агрегованих типів субрегіонів: а) динамічного розвитку; б) ті, що розвиваються; в) з потенціалом до розвитку; г) у стагнації; ґ) ті, що позаду (відсталі) [10, с. 55]. За можливостями сприйняття нововведень (інновацій) польський учений А. Куклінський виділив три типи регіонів: 1) креатині та інноваційні; 2) адаптивні; 3) консервативні [14, с. 11]. На його думку стан проблемності (депресивності) тієї чи іншої території визначається насамперед особливостями поєднання цих типів регіонів.

За твердженням російської дослідниці І.Д. Тургель існує два підходи до класифікації проблемних регіонів – на основі кількісних та якісних показників. При першому підході фактично визначається гострота кризовості найважливіших проблем, при другому групування регіонів здійснюється на основі класифікації основних, схожих, основоположних проблем. Відповідно до зазначених підходів І.Д. Тургель виділяє такі типи проблемних територій Російської Федерації: а) кризові; б) відсталі; в) депресивні; г) прикордонні; д) райони Півночі [11].

Схожі за своєю сутністю типології регіонів за рівнем проблемності розробили російські науковці О.Г. Гранберг [4] та В.Є. Селіверстов, М.К. Бардман і С.С. Гузнер [9, с. 8]. В основу їх типології покладено чотири визначальні проблеми – економічні, екологічні, етнічні та геополітичні. При цьому депресивні території (регіони), поряд з традиційно-відсталими, традиційно-розвиненими та ресурсними, визначаються ними як різновид регіонів, що сформувалися внаслідок економічних проблем.

Багато науковців за тривалістю депресивного стану розрізняють дореформені та нові депресивні території. Дореформеними вважаються ті з них, де ознаки депресії почали формуватися ще за часів колишнього СРСР. Новими депресивними прийнято вважати ті території (регіони), де ознаки занепаду (стагнації) найбільш випукло проявилися в часи економічної кризи середини 90-х років минулого століття. Серед науковців України першість у здійсненні типології депресивних територій належить В.С. Коломийчуку. Важливо зазначити, що

типологія депресивних територій здійснена ним на рівні адміністративних районів України з використанням таких показників: збитки, кількість збиткових об'єктів, перевага видатків у бюджеті над доходами, рівень безробіття, забезпеченість житловою площею у міських та сільських населених пунктах, розвиненість каркасу території [5, с. 268]. Загалом В.С. Коломийчуком було виділено п'ять типів депресивних районів: 1) адміністративні райони, територія яких постраждала внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС; 2) адміністративні райони, які сильно забруднені в екологічному відношенні, але головні і дуже потужні депресанти розташовані на суміжних територіях; 3) прикордонні адміністративні райони; 4) депресивні адміністративні райони у гірській місцевості; 5) депресивні райони, територія яких перетворюється у депресивну лірку через надзвичайно слабкий розвиток транспортної мережі, через слабкість розвитку інших елементів опорного каркасу території.

Досить ґрунтовною є класифікація депресивних територіальних систем, здійснена Я.В. Шевчуком [13, с.32]. Вона проведена з урахуванням кількох ознак, проте визначальним чинником є генезис депресії. Наприклад, за генезисом вони можуть бути циклічно-депресивними, структурно-депресивними, функціонально-депресивними чи залпово-депресивними. Автором цієї класифікації визначені фактори генезису депресивності та елементи механізму їх санації. Так, основними факторами формування функціонально-депресивних територій є фізичне та моральне старіння основних фондів у монофункціональних територіальних системах, зниження потреби у продукції цього виробництва, втрата соціальних функцій даною територією, вичерпання ресурсів. Водночас розроблена Я.В. Шевчуком типологія депресивних територіальних систем носить теоретичний характер і не має конкретного практичного використання.

На думку авторів колективної монографії Волинського державного університету, з точки зору регіональної економічної політики, проблемні регіони поділяються на розвинуті (опорні), відсталі або слаборозвинені, депресивні та прикордонні. У свою чергу депресивні території бувають: а) за часом формування – дореформеними та новими депресивними; б) за структурою економіки – старопромисловими, агропромисловими та добувними [7, с. 25].

З.В. Герасимчук пропонує виділяти три групи проблемних територій: 1) економічно-проблемні (моногогалузеві, вузькоспеціалізовані, аграрні, старопромислові тощо); 2) соціально-проблемні (демографічно проблемні, регіони з напруженою обстановкою на ринку праці); 3) екологічно-проблемні (зони стихійного екологічного лиха, регіони з напруженою екологічною ситуацією) [3, с. 30].

Типологія депресивних територій з урахуванням адміністративного статусу, генезису депресивності, структурою виробництва здійснена також автором даної статті [1].

Виходи з позиції, що депресивними є переважно ті території, що сформувалися у період економічних трансформацій середини 90-х років ХХ ст., найбільшої уваги з боку науковців та практиків заслуговує їх типологія за структурними особливостями економіки. Це пояснюється тим, що тривалість і масштаб (глибина) регіональної депресії визначається, зазвичай, структурою галузей виробництва, криза у яких стала основною причиною поширення депресії на всю економіку регіону. За цією ознакою депресивні регіони поділяються на: а) старопромислові; б) аграрно-промислові; в) добувні.

У Законі України “Про стимулювання розвитку регіонів” виокремлення

різних типів депресивних територій базується головню на адміністративному підході. Згідно нього основними видами депресивних територій в Україні визначені: а) регіони; б) промислові райони; в) сільські райони; г) міста обласного підпорядкування.

Складність типології процесів регіонального розвитку полягає у тому, що в багатьох випадках взаємозалежності між підсистемами регіону не мають лінійної залежності, що унеможливорює використання для їх аналізу відносно відомих у суспільній географії методів наукового пошуку (кореляційний, регресійний аналізи тощо). Серед нових напрямків дослідження складних соціально-економічних процесів, куди відносяться і явища регіональної депресивності, все більшого розвитку набувають нейромережеві методи. Нейромережеві методи представляють собою обчислювальні структури, які моделюють прості біологічні процеси, аналогічно процесам, котрі відбуваються у мізках людини. Водночас вони знайшли широке застосування не лише в біологічних науках чи медицині, а й в економічних дослідженнях. Для суспільної географії застосування нейромережевих методів є відносно новим напрямком дослідження. Вагому роль у впровадженні цього методу в практику суспільно-географічних досліджень відіграв К.В. Мезенцев, монографічне дослідження якого містить опис етапів, обґрунтування доцільності та ефективності використання нейромережевих методів для потреб географічного прогнозування [6].

Головна перевага нейромережевих методів, як стверджує К.В. Мезенцев, “... це відсутність потреби у строгій математичній специфікації моделі, що є особливо цінним при аналізі процесів, які піддаються формалізації лише частково (у тому числі й суспільно-просторові процеси)” [6, с. 214].

Загалом будь-яке використання нейромережевих методів включає три етапи: 1) вибір типу нейромережі, кількості нейронів та передаточної функції; 2) навчання нейромережі, що включає ітераційний процес підбору “вагових” коефіцієнтів; 3) застосування нейромережі.

Специфічним різновидом нейромережевих методів є карти самоорганізації Кохонена (Self Organizing Maps-SOM), які найдоцільніше використовувати для здійснення кластеризації регіонів за різними ознаками депресивності. Крім того, обґрунтованим є їх застосування для моделювання, прогнозування та пошуку закономірностей у великих масивах даних, визначення переліку незалежних ознак та стиснення інформації.

Алгоритм функціонування карт самоорганізації є одним із варіантів кластеризації багатомірних векторів, в основі якого лежить типологічний підхід. Специфічною рисою алгоритму SOM є те, що в ньому всі нейрони (вузли, центри, кластери) впорядковані у певну структуру. При використанні цього алгоритму вектори, близькі між собою у показниках “входу”, виявляються поряд і на отриманій карті.

При використанні нейромережевих методів для вивчення проблемних територій чи не найважливіше значення має правильна інтерпретація результатів. В якості “вхідних” показників зазвичай використовується набір індикаторів, котрі характеризують окремі складові депресивності території (регіону). “Виходом” є класифікація регіонів за рівнем депресивності чи тип розвитку регіонів.

У даному дослідженні для побудови карт самоорганізації Кохонена використовувалася комп’ютерна програма “Deductor 5”.

Інформаційною основою даного дослідження слугували п’ять показників,

які визначені Законом України “Про стимулювання розвитку регіонів” офіційними індикаторами депресивності сільських районів: щільність сільського населення, природний приріст, середньомісячна заробітна плата, обсяги реалізованої сільськогосподарської продукції на одну особу, частка зайнятих у сільському господарстві. Обрахунки проводилися у розрізі усіх 490 адміністративних районів України за 2005-2007 рр. Попередньо показники були нормалізовані з урахуванням особливостей їх впливу на рівень депресивності території. Серед п’яти вищезазначених індикаторів показник частки зайнятих у сільському господарстві є дестимулятором, решта показників – стимуляторами. Відповідно до застосованого способу нормалізації величина показників знаходилася у межах від 0 до 1.

Алгоритм застосування карт самоорганізації Кохонена передбачає або автоматичне визначення числа кластерів, або встановлення їх кількості вручну. У даному випадку для визначення об’єктивної кількості кластерів було використано формулу Стерджесса: $m = 1 + 2,30259 \lg n$, де n – кількість (сукупність) адміністративних районів, m – кількість груп. Обрахунки показали, що найдоцільніше сформувані сім кластерів. Карти самоорганізації Кохонена, які були створені на основі вищезазначених підходів, відображені на рис. 1.

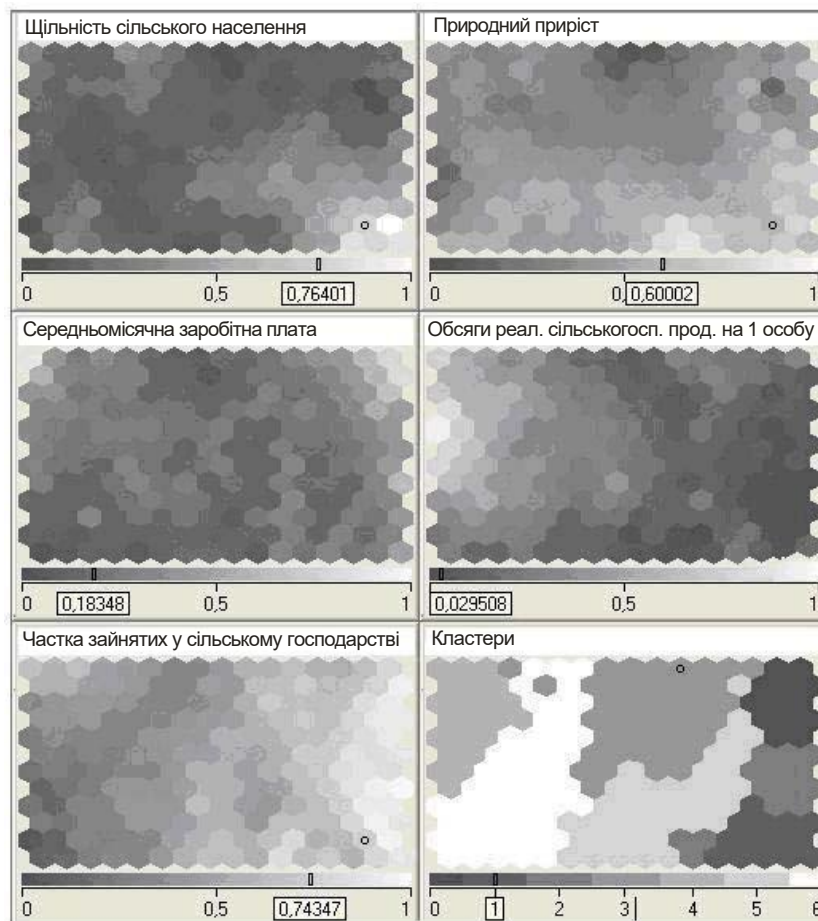

Рис. 1. Карти самоорганізації Кохонена

Застосування неймережевих методів дало підстави ідентифікувати в Україні сім типів адміністративних районів.

До складу першого типу увійшло лише 28 районів (5,7% їх загальної кількості). Вони характеризуються пересічними показниками природного приросту, низькою щільністю сільського населення та невисокими показниками зайнятості населення у сільському господарстві. Здебільшого це райони, котрі знаходяться у безпосередній сфері впливу великих міст і їх можна віднести до типу промислових. Найбільшу кількість таких районів мають Дніпропетровська, Київська, Луганська та Харківська області.

Райони другого та третього типу (кластери 1 та 2) мають схожі показники природного приросту, середньомісячної заробітної плати та зайнятості населення, проте суттєво різняться щільністю населення та обсягами реалізованої сільськогосподарської продукції. Водночас рейтинги районів за двома останніми показниками також є схожими – щільність найвища, виробництво сільськогосподарської продукції найнижче серед усіх регіонів країни (табл. 1). Райони

Таблиця 1.

Усереднена характеристика кластерів

Номер кластеру	Щільність сільського населення, осіб/км ²	Природний приріст, %	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Обсяги реалізованої сільськогосподарської продукції на 1 особу, грн.	Частка зайнятих у сільському господарстві
0	19,7	-10,3	987,2	890,1	17,5
I	77,3	-2,9	712,6	592,0	19,0
II	37,6	-3,3	737,0	291,4	13,0
III	18,9	-14,7	638,5	1301,3	35,4
IV	21,1	-13,2	753,1	3465,0	47,7
V	29,1	-7,3	612,8	926,5	31,5
VI	20,4	-10,7	594,9	2198,3	50,8
Пересічне значення для всіх районів	27,3	-10,1	665,9	1582,5	35,7

Розраховано автором

даних типів зосереджені переважно у західних регіонах країни – Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях. У Закарпатті їх частка становить 100% від числа районів цього регіону, у Львівській та Івано-Франківській областях перевищує 90%.

Райони четвертого типу (кластер 3) складають майже 25% адміністративних районів України. Вони характеризуються найнижчими показниками щільності сільського населення та природного приросту і близькими до пересічних показниками зайнятості населення в аграрному секторі. Здебільшого це типові сільські райони північно-східної та центральної України з активною депопуляцією населення. Найбільше представництво районів даного типу мають Вінницька, Житомирська, Полтавська, Сумська, Харківська та особливо Чернігівська (72,7%) області. До даного типу увійшли також окремі адміністративні райони, центрами яких є міста обласного підпорядкування. Їх належність до даної групи пояснюється як низькими показниками соціально-економічного розвитку, так і особливостями статистичного обліку, коли показники по містах обласного підпорядкування обраховуються окремо від сільських територій.

Адміністративні райони п'ятого типу за більшістю показників близькі до

попереднього типу, проте вирізняються найвищими обсягами реалізованої сільськогосподарської продукції на одну особу – близько 3,5 тис. грн. Вони розміщуються переважно у Київській, Полтавській, Харківській та Черкаській областях.

Райони шостого типу зосереджені переважно у Волинській, Рівненській, Тернопільській та Херсонській областях. Класичними їх ознаками є пересічні показники щільності населення та зайнятості у сільському господарстві, а також відносно сприятлива демографічна ситуація.

Райони сьомого типу є найбільш поширеними в Україні - понад 26%. Вони вирізняються найвищою часткою зайнятих в аграрній сфері, досить значними обсягами виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу та пересічними показниками демографічної ситуації. Найбільшого поширення цей тип районів набув у центрально-південних та східних регіонах країни – Вінницькій, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській та Одеській областях.

Застосування карт самоорганізації Кохонена дозволяє не лише визначити типи адміністративних районів, а й встановити причини їх належності до тієї чи іншої групи. Крім того, попереднє визначення промислових та сільських районів, а також обрахунки інтегральними показниками депресивності, дають підставити більш об'єктивно визначити взаємозалежність між типом району та його аграрною спеціалізацією чи особливостями географічного положення.

Згідно Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів” промисловими є ті райони, де частка працюючих у цій галузі перевищує частку зайнятих у сільському господарстві. Попередній аналіз показав, що до категорії промислових належить 200 районів, аграрних – 290. При цьому варто зазначити, що до промислових були автоматично віднесені всі ті райони, центрами яких є міста обласного підпорядкування. Такий підхід дозволяє частково уникнути недоліків статистичного обліку, про який йшлося вище.

Питома вага промислових та сільських районів у різних типах районів (кластерах) є неоднаковою. Так до першого типу (кластер 0) увійшли переважно промислові райони з великими обсягами виробництва промислової продукції – понад 14 тис. грн. В окремих районах ці показники є максимальними для України – Павлоградський район (40,2 тис. грн.), Обухівський (37,8), Балаклійський (55,2 тис. грн.). Частка аграрних районів складає тут лише 10,7%.

Другий та третій типи (кластери 1 та 2) представлені переважно промисловими районами, а також тими адміністративними районами, котрі сформувалися навколо обласних центрів та міст обласного підпорядкування. Частка аграрних районів становить тут близько 12%. Обсяги виробництва промислової продукції у даній групі районів варіюють у дуже великих межах – від 399 грн. у Камінь-Каширському районі Волинської області до 35,2 тис. грн. у Дніпропетровському районі. Відмінною рисою районів даного типу є дуже низькі душеві показники обсягів реалізованої сільськогосподарської продукції. Найбільшу кількість районів другого типу мають Львівська, Закарпатська та Чернівецька області (рис. 2).

Райони третього, п'ятого та особливо шостого типів є переважно аграрними. Так питома вага аграрних районів у третьому типі складає 62,6%, п'ятому – 66,7%, шостому – 71,9%. Високою є також частка зайнятого населення в аграрній сфері.

У районах четвертого типу частки промислових та сільських районів є

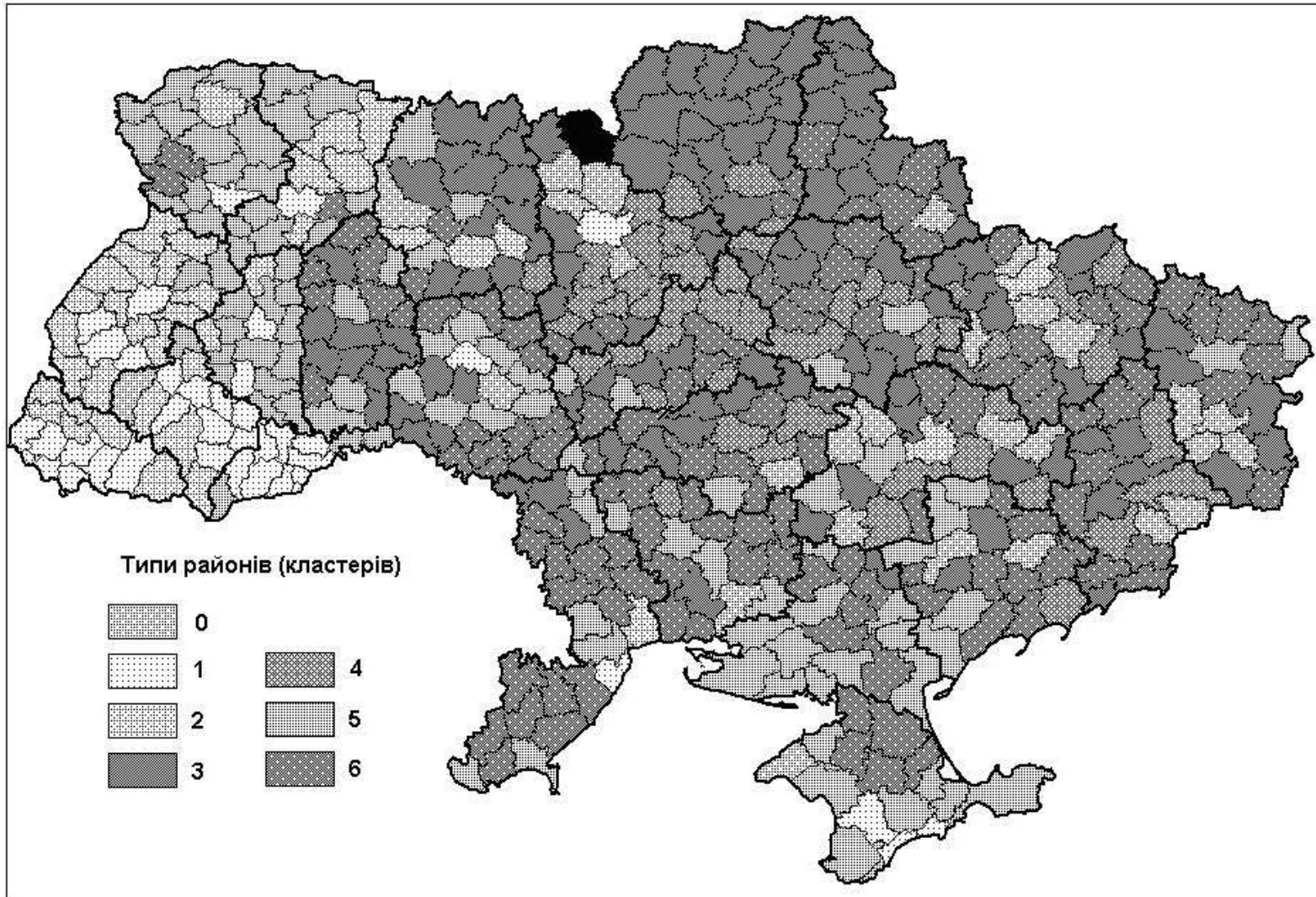

Рис. 2. Типологія адміністративних районів України на основі карт самоорганізації Кохонена

приблизно однаковими – 51,1 та 48,9% відповідно. Це найбільш структурно збалансований тип районів, де обсяги виробництва промислової та сільсько-господарської продукції є майже паритетними.

У контексті аналізу депресивності адміністративних районів України особливу зацікавленість викликає перевірка гіпотези про те, що депресивними переважно є: а) західні регіони країни; б) аграрні території.

Визначення інтегрального показника депресивності здійснювалося за формулою: $R = \left(\sum_i^n \frac{X_{\max} - X_i}{X_{\max} - X_{\min}} \right) + \left(\sum_i^n \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} \right)$, де R – інтегральний показник

депресивності території, X_i – фактичне значення і-го показника, X_{\min} та X_{\max} – відповідно мінімальне та максимальне значення вихідних показників. Перша частина формули застосовується до показників-стимуляторів, друга – показників-дестимуляторів.

До категорії депресивних районів були віднесені ті з них, де величина інтегрального показника більш як на 10% відхилялася у гірший бік від пересічного значення. Такий підхід дозволив віднести до категорії депресивних 189 районів (38,6%).

Розподіл депресивних районів між різними кластерами загалом підтвердив положення про те, що депресивними є здебільшого аграрні райони. У складі перший трьох типів районів (кластер 1-3) не виявилось жодного депресивного адміністративного району. Досить низькою є частка депресивних районів у четвертому та п'ятому кластерах – 10,6 та 15,2% відповідно. Натомість у третьому кластері частка депресивних районів склала 67,8%, шостому – 71,1% (рис. 3).

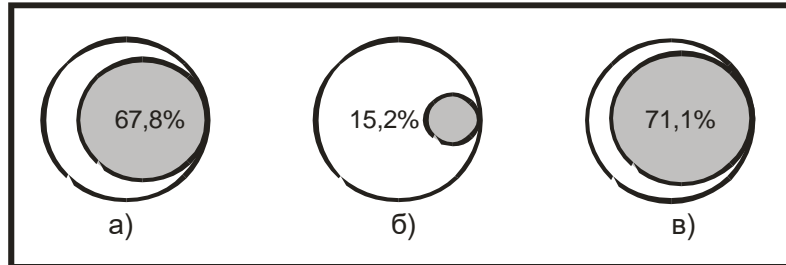

Рис. 3. Частка депресивних адміністративних районів у складі районів третього (а), п'ятого (б) та шостого (в) кластерів

З-поміж 189 депресивних районів до аграрного типу належить 144 райони, що становить 76,2% їх загальної кількості. Серед районів промислового типу депресивними виявилися лише 5, серед районів, центрами яких є міста обласного підпорядкування – 40. Належність останніх до категорії депресивних територій є досить умовною через особливості статистичного обліку. Серед регіонів України високою часткою депресивних районів вирізняються Житомирська (69,6%), Кіровоградська (57,1%), Миколаївська (57,9%), Одеська (69,2%), Полтавська (56,0%), Сумська (94,4%) та Чернігівська (86,4%) області. Натомість в Івано-Франківській, Закарпатській, Львівській, Рівненській та Чернівецькій областях при існуючих критеріях, взагалі немає депресивних адміністративних районів.

Пересічні значення інтегрального показника депресивності, які визначалися як сума нормованих індикаторів п'яти базових критеріїв, також суттєво різняться у районах різного типу (рис. 4). У першому кластері величина

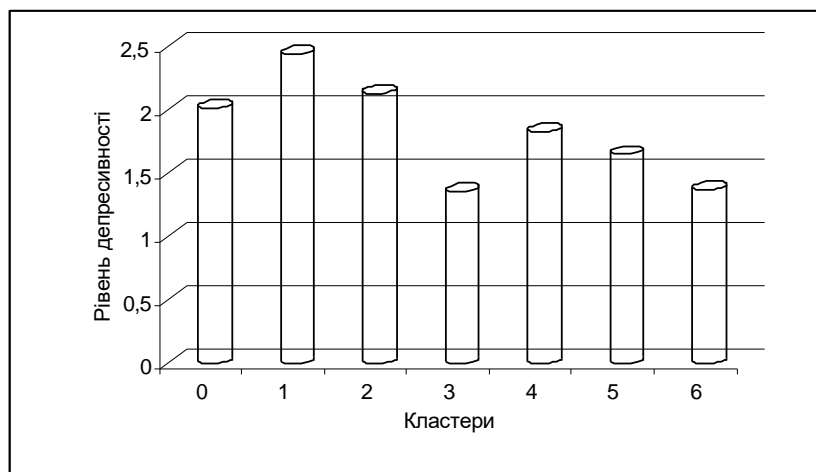

Рис. 4. Пересічні значення інтегрального показника депресивності у районах різного типу

інтегрального показника депресивності становить близько 2,3 од., у третьому та шостому кластерах – не перевищує 1,5 од.

Важливим завданням даного дослідження було не лише визначення типів районів, а й пошук головних чинників їх утворення для розробки адекватних заходів соціально-економічного відродження проблемних територій.

Оскільки до аналізу було залучено п'ять офіційних індикаторів депресивності, то доречним є визначення того, які з них є найбільш вагомими чинниками проблемності. Розрахунки показників кореляційної залежності, результати яких наведені в табл. 2 дають загальне уявлення про силу впливу

Таблиця 2.

Величини показників кореляційної залежності між окремими індикаторами та інтегральним індексом депресивності

Номер кластеру	Щільність сільського населення, осіб/км ²	Природний приріст, ‰	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Обсяги реалізованої сільськогосподарської продукції на 1 особу, грн.	Частка зайнятих у сільському господарстві, %
0	0,634	0,747	0,856	0,205	-0,369
1	0,713	0,357	0,701	0,074	-0,654
2	0,591	0,372	0,679	-0,080	-0,627
3	0,388	0,779	0,714	0,554	-0,484
4	0,688	0,486	0,885	0,334	-0,513
5	0,594	0,060	0,490	0,352	-0,344
6	0,304	0,307	0,625	0,442	-0,631
Україна	0,696	0,621	0,653	-0,083	-0,675

Розраховано автором

окремих індикаторів на інтегральний рівень депресивності. У цілому для України офіційні показники депресивності мають приблизно однаковий вплив на інтегральний індикатор, за винятком обсягів виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу.

Водночас направленість та силу впливу зазначених показників має суттєві варіації для різних типів районів. Наприклад у складі нульового кластеру

найбільш вагомими показниками є щільність сільського населення, природний приріст та середньомісячна заробітна плата, у складі шостого кластеру – середньомісячна заробітна плата та частка зайнятих у сільському господарстві. Величини показників кореляції певною мірою свідчать про “больові” місця кожного з типів районів. Так для районів третього кластеру найбільш гострими є демографічні проблеми та низькі доходи громадян, для другого та шостого кластерів – висока частка зайнятих в аграрному секторі та низькі доходи населення. Це дає підстави для розробки науково-обґрунтованої стратегії подолання негативних тенденцій в соціально-економічному розвитку різних типів проблемних територій.

Висновки. Узагальнення результатів дослідження логічно підводить до таких висновків:

1. На сьогодні науковцями, котрі працюють у царині державного управління, регіональної економіки та суспільної географії розроблені різні варіанти типології регіонів країни. Проте найбільшої уваги потребують питання типології проблемних територій.

2. Серед існуючих варіантів групувань проблемних територій як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, традиційним є їх поділ за генезисом, структурою економіки, можливостями сприйняття нововведень, тривалістю депресивного стану.

3. Відносно новим методом здійснення типології депресивних територій є нейромережеві методи, зокрема карти самоорганізації Кохонена. Алгоритм функціонування карт самоорганізації є одним із варіантів кластеризації багатомірних векторів, в основі якого лежить типологічний підхід.

4. Застосування нейромережевих методів дало можливість ідентифікувати в межах України 7 типів адміністративних районів, які різняться між собою величиною основних індикаторів депресивності. Найбільша кількість районів увійшла до складу третього та шостого кластерів. Як з'ясувалося у ході дослідження, це переважно аграрні райони, які характеризуються низькими показниками соціально-економічного розвитку і можуть бути віднесені до категорії депресивних територій.

5. У ході дослідження набула підтвердження гіпотеза про те, що найвищим рівнем депресивності вирізняються аграрні території. Серед загального числа депресивних районів частка аграрних складає понад 76%. 3-поміж областей України найбільшу частку депресивних районів мають Сумська, Чернігівська, Житомирська, Одеська, Миколаївська, Полтавська, Кіровоградська та Хмельницька області.

1. Барановський М.О. Депресивні території: сутність поняття, особливості розвитку, підходи до типології // Український географічний журнал. – №3, 2007. – С. 26-30. 2. Герасимчук З.В., Галушак В.Л. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 248 с. 3. Герасимчук З.В. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики). – Автореф. дис. ... докт. економ. наук. – Львів: ІРГ НАН України, 2001. – 52 с. 4. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учебник для вузов. – 3-е изд.- М.: ГУВШЭ, 2003. – 495 с. 5. Коломійчук В.С. Соціально-економічний розвиток адміністративного району в умовах перехідної економіки (підходи до вивчення, стратегії розвитку). – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 440 с. 6. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: Монографія. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2005. – 253 с. 7. Проблеми і шляхи розвитку депресивного регіону (на прикладі областей Поліського економічного району): Монографія / За ред. М.І. Карліна. – Луцьк: РВВ “Вежа” Вол. держ. у-ту, 2006. – 332 с. 8. Прокопа І.,

Попова О. Депресивні сільські території: методичні засади визначення // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 61-70. **9.** Селиверстов В.Е., Бандман М.К., Гузнер С.С. Методические основы разработки федеральных программ помощи депрессивным и отсталым регионам // Регион: экономика и социология. – 1996. – №1. – С. 3-43. **10.** Слава С., Самборський Д., Сегварі П., Дацишин М. Розвиток економічно проблемних територій: міжнародний досвід // Проект партнерства Канада-Україна “Регіональне врядування та розвиток”. – К.: К.І.С., 2007. – 144 с. **11.** Тургель И.Д. Региональная экономика и управление: Курс лекций. – Лекция 6: Проблемные регионы / www.humanities.edu.ru/db/msg. **12.** Чужиков В.І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи: Монографія. – К.: ТОВ “Кадри”, 2003. – 297 с. **13.** Шевчук Я.В. Механізм санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики. – Львів, 2004. – 63 с. **14.** Kuklinsky A. Local Dynamics and Environment: Some comments and proposals // Paper on conf. “Local dynamics and environment”. – Lausanne, oct., 1988. – 11 p.

The existed approaches to the typology of depressed territories are examined. The peculiarities of using network methods for accomplishing the typology of the administrative districts of Ukraine are divulged. Using the maps of self-organization of Kohonen the depressed administrative districts of Ukraine are defined, the dependence between the integral level of depression and his partial indicator is formed.